

Aan de voorzitter van de Algemene Commissie Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking,

Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Betreft: Inbreng foodwatch, FNV, Milieudefensie, Greenpeace, SOMO, en Transnational Institute AO RBZ Handel 5 oktober as en Plenair Debat JEFTA 26 september as.

Contact: Jurjen van den Bergh (coördinator) 06 425 11 383.

Geachte heer De Roon, geachte leden van de Algemene Commissie Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking,

Op 5 oktober aanstaande vergadert u ter voorbereiding van de Raad Buitenlandse Zaken Handel. Op 26 september vergadert u over het handelsverdrag met Japan (JEFTA). Graag willen foodwatch, FNV, Milieudefensie, Greenpeace, SOMO, en het Transnational Institute uw aandacht vragen voor de volgende ontwikkelingen.

- 1. De Tweede Kamer kan nu meer invloed uitoefenen op het Europees handelsbeleid, omdat de Europese Commissie het mandaat voor nieuwe onderhandelingen vanaf nu openbaar maakt voordat de Europese Raad ze vaststelt.**

Dat betekent dat uw Kamer de minister opdrachten kan meegeven voor de definitieve mandaten. We moedigen u van harte aan daar gebruik van te maken, om te beginnen met de mandaten voor verdragen met Australië en Nieuw Zeeland en voor een Multilateral Investment Court. Wat de organisaties betreft zou niet economische groei, export of buitenlandse investeringen centraal moeten staan, maar duurzame en inclusieve ontwikkeling van de economie.

Daarom zouden binnen deze mandaten in elk geval bindende en afdwingbare afspraken over duurzame ontwikkeling moeten bevatten. Dat doet recht aan de voorgenomen *reset* van het handelsbeleid en de nieuwe voornemens van de Europese Commissie op het gebied van transparante, eerlijke en duurzame handelsonderhandelingen.¹

- 2. Tegelijkertijd wil de Europese Commissie nationale parlementen buitenspel zetten als het gaat om de ratificatie van handelsverdragen, via het zogenaamde fast track principe. Dit verkleint de zeggenschap van uw parlement.**

Door verdragen te beperken tot onderdelen waarover de EU de exclusieve competentie heeft, hoopt de Commissie te ontkomen aan nationale ratificatie. Wij roepen de Tweede Kamer op niet met deze uitholling van de democratische zeggenschap van de lidstaten over het handelsbeleid akkoord te gaan. Dit staat ook op gespannen voet met toezeggingen van Minister Ploumen.

¹ Zie hiervoor ook het statement van Milieudefensie, SOMO, TNI en Greenpeace over de duurzaamheidshoofdstukken <https://milieudefensie.nl/ttip/nieuws/nieuwe-standpuntnota-over-de-duurzaamheids-hoofdstukken-in-de-huidige-handelsverdragen-van-de-europese-unie>

De organisaties constateren dat handel weliswaar is overgedragen naar het EU niveau, maar dat de definitie van 'handel,' onder anderen binnen het Verdrag van Lissabon flink opgerekt is. Ging het eerst vooral over tarieven gaat het nu in toenemende mate over wet- en regelgeving. Deze stilzwijgende verschuiving van bevoegdheden zonder politiek debat en zonder democratische legitimiteit vraagt de aandacht en een fundamenteel debat in de Tweede Kamer.

3. Een wereldwijd ISDS: het Multilateraal Investeringshof (MIC).

Uit het mandaat dat de Europese Commissie vraagt, blijkt dat het MIC niet de eerlijke en democratische vorm van investeringsarbitrage wordt die ze belooft. De fundamentele problemen zoals ondermijning van de nationale rechtsgang en discriminatoire toegang tot recht voor multinationals worden niet geadresseerd. We roepen de Kamer op om niet akkoord te gaan met het onderhandelingsmandaat in deze vorm. Een wereldwijd ISDS is onwenselijk in de ogen van de ondertekenaars.

4. Het CETA-verdrag ligt bij het Europees Hof van Justitie om te beoordelen of het Investment Court System strijdig is met Europees recht.

Op 6 september heeft België een advies gevraagd van het Europees Hof over de vraag hoe het voorgestelde ICS zich verhoudt tot het Europese recht. We dringen er om redenen van staatsrechtelijke zuiverheid op aan dat de Kamer niet tot ratificatie van CETA overgaat voor het definitieve oordeel van het Hof. Een eerdere ratificatie door de Kamers zou ons inziens neerkomen op een schoffering van het Europees Hof.

5. Het conceptverdrag met Japan (JEFTA)

Wij maken ons grote zorgen over de onderhandelingen met Japan. De teksten die tot nu toe zijn vrijgegeven laten een lage ambitie zien op het gebied van milieu. Het JEFTA-verdrag zal leiden tot meer CO₂-uitstoot, onder andere als gevolg van een verdere intensivering van de bio-industrie en een toename in internationaal transport. Dit staat in schril contrast met het Klimaatakkoord van Parijs. Verder heeft het verdrag een negatief effect op de vergroening van het transport, het gebruik van duurzaam hout en wordt de walvisjacht niet aan banden gelegd.

6. Wij wijzen uw Kamer op de belangwekkende ontwikkelingen binnen de Verenigde Naties, waar gewerkt wordt aan het opstellen van een Bindend Verdrag (Binding Treaty) op het gebied van bedrijven en mensenrechten.

De organisaties dringen erop aan dat de EU en haar lidstaten een positief engagement ten toon gaan spreiden bij de verkenningen voerend naar een VN-verdrag inzake bedrijven en mensenrechten. Het proces hiervoor krijgt 23-27 oktober in Genève een nieuwe impuls. De EU en ook Nederland hebben zich tot nog toe t.a.v. dit proces terughoudend opgesteld. Wij vragen uw Kamer bij de regering aan te dringen op een veel meer actieve en positieve opstelling.

7. Wij moedigen uw Kamer aan navraag te doen naar de vorderingen bij het formuleren van de nieuwe Nederlandse modeltekst voor investeringsbeschermingsovereenkomsten (model-IBO).

De ondertekenaars wensen een serieus politiek en publiek debat, en een publieke consultatie over de toekomst van Nederlandse investeringsverdragen. Deze verdragen moeten minimaal voldoen aan aan nieuwe inzichten en hervormingseisen op het gebied van o.a. duurzaamheid, waarborging van nationale beleidsruimte en due diligence- en mensenrechtenverplichtingen voor bedrijven.

Hieronder werken wij deze observaties verder uit, en we zijn te allen tijde bereid deze en andere onderwerpen toe te lichten in een nader gesprek. Voor meer informatie kunt u zich wenden tot coördinator Jurjen van den Bergh, via de bovenstaande contactgegevens.

Namens de organisaties,

Freek Bersch - campagneleider Milieudefensie
Jurjen de Waal - campaigner foodwatch
Kees Kodde - campagneleider Greenpeace
Pietje Vervest - programmaleider Transnational Institute
Roeline Knottnerus - onderzoeker SOMO
Tuur Elzinga - Internationaal secretaris FNV

1. Pas de reset voor het handelsbeleid toe op het mandaat voor nieuwe handelsdeals, te beginnen met Australië en Nieuw-Zeeland.

De minister van BuHa/OS kondigde een reset aan van het handelsbeleid. In de reflectiepaper *Harnessing Globalisation* en het handelsdeel van de *State of the European Union* spraken Eurocommissarissen Timmermans, Katainen en Malmström zich uit voor een eerlijker en duurzamer wereldhandel. Onderdeel daarvan is dat de mandaten voor nieuwe handelsdeals vooraf besproken worden. Dat betekent dat u de minister opdrachten kunt meegeven voor de definitieve mandaten.

We moedigen u van harte aan daar gebruik van te maken, om te beginnen met de mandaten voor verdragen met Australië en Nieuw Zeeland en voor een Multilateral Investment Court. Wat de organisaties betreft zou niet economische groei, export of buitenlandse investeringen centraal moeten staan, maar duurzame ontwikkeling van de economie. Daarom zouden binnen deze mandaten in elk geval bindende en afdwingbare afspraken over duurzame ontwikkeling moeten bevatten. Dat doet recht aan de voorgenomen *reset* van het handelsbeleid en de nieuwe voornemens van de Europese Commissie op het gebied van eerlijke en duurzame handel.

2. Fast track-principe: Uitholling democratische zeggenschap

Wij wijzen uw Kamer er graag op dat in onze analyse de huidige ontwikkelingen in het Europese handelsbeleid in de richting gaan van een ondergraving van de rol van de Europese lidstaten.

Het Europees Hof heeft inzake het al dan niet gemengde karakter van het EU-Singapore verdrag geoordeeld dat indirecte buitenlandse investeringen en investeringsgeschillenbeslechting niet onder de exclusieve competentie van de EU vallen.

Op deze terreinen wil de Europese Commissie in overleg treden met de Raad en het Europees Parlement, om te verkennen wat de architectuur van toekomstige verdragen en hoofdstukken in handelsverdragen hieromtrent moet zijn.

Intussen gaan de onderhandelingen met Australië en Nieuw Zeeland van start zonder investeringsbescherming en investeringsgeschillenbeslechting. Markttoegang voor investeringen staat overigens wel op de agenda.

De bedoeling is om tot een handelsakkoord te komen dat zonder tussenkomst van nationale parlementen op EU-niveau kan worden geratificeerd. De Europese Commissie voert deze splitsing door om te voorkomen dat nationale parlementen de ratificatie van een handelsovereenkomst kunnen 'gijzelen'. Dit is een onwenselijke uitholling van de huidige rol van de nationale parlementen van de lidstaten.

Daarbij komt: Handel is destijds overgedragen aan EU niveau, maar dat wat 'handel' definieert is enorm opgerekt. Ging het eerst vooral over tarieven gaat het nu in toenemende mate over wet- en regelgeving. Deze stilzwijgende verschuiving van bevoegdheid zonder politiek debat en zonder democratische legitimiteit zou niet door de Tweede Kamer geaccepteerd mogen worden.

Wij zijn van mening dat nationale parlementen ten aanzien van het Europese handelsbeleid hun rol moeten blijven opeisen en zorgen dat zij inhoudelijk betrokken blijven bij de onderhandelingen en uitonderhandelde verdragen moeten behandelen voordat de lidstaat deze op EU niveau kan goedkeuren.

3. MIC: Wereldwijd ISDS in de maak

Op 13 september heeft de EU een aanbeveling gedaan aan de Raad van Ministers voor het opstarten van onderhandelingen voor het oprichten van een multilateraal hof voor de arbitrage van investeringsgeschillen. De onderhandelingen zouden moeten plaatsvinden onder auspiciën van de Verenigde Naties (UNCITRAL). De bedoeling is het creëren van een multilateraal hof dat - voor de aangesloten partijen - geschillen voortkomend uit bestaande en toekomstige bilaterale en multilaterale investeringsbeschermingsovereenkomsten kan behandelen.

Dat betekent dat het hier gaat om een procesmatige aanpassing, die niets verandert aan de vaak zeer brede geformuleerde grondslagen op basis waarvan buitenlandse investeerders, buiten de nationale rechter om, claims kunnen aanspannen als voorgenomen overheidsmaatregelen de winstgevendheid van hun investering dreigen te raken. Zoals eerder uiteengezet in onze brief van 22 februari j.l., blijven de mogelijkheden voor buitenlandse investeerders om via (het dreigen met) investeringsgeschillen overheden onder druk te zetten om voorgenomen beleid af te zwakken onder een MIC onverminderd overeind. Ook blijft het in veel bilaterale investeringsovereenkomsten onmogelijk om prestatie-eisen te stellen aan binnenkomende investeringen, bijv. t.a.v. de bevordering van werkgelegenheid, het inschakelen van lokale toeleveranciers, en ander binnenlands beleid gericht op evenwichtige nationale sociaal-economische ontwikkeling.

De inperking van hun beleidsvrijheid, de risico's voor de schatkist en het gebrek aan afdwingbare plichten en verantwoordelijkheden voor buitenlandse investeerders zijn voor een toenemend aantal opkomende economieën en ontwikkelingslanden een reden om hun eigen model voor investeringsarbitrage te herzien. Aan de groeiende roep om inperking van de zogeheten 'substantiële bepalingen' op basis waarvan investeringsclaims kunnen worden ingebracht wordt in het MIC-voorstel van de Europese Commissie echter geheel voorbijgegaan. In de eigen onderhandelingen voor investeringsovereenkomsten wordt nog steeds ingezet op dezelfde brede en multi-interpretabele bepalingen als voorheen.

Multilaterale hervormingen zouden veel meer moeten inhouden dan alleen een hervorming van het proces van arbitrage. Wij roepen op tot een brede discussie in de lidstaten en in Europa over de vergaande afdwingbare rechten die op dit moment, buiten nationale rechtssystemen om, aan buitenlandse investeerders worden toegekend, terwijl buitenlandse investeerders, middels het grensoverschrijdend aanbieden van diensten, een steeds belangrijker rol krijgen in nationale economieën, en zij, mede door hun bedrijfsomvang, met het arbitrage-instrument in de hand, wezenlijk politieke invloed kunnen uitoefenen.

Daarbij komt dat investeringsarbitrage op basis van een internationaal verdrag tussen landen met een goed ontwikkelde rechtstaat ten principale overbodig is.

Wij spreken ons uit tegen verdere institutionalisering van investor-state investeringsarbitrage. De wijze waarop de Europese Commissie tot nu toe invulling heeft gegeven aan het Investment Court System (ICS) noch het mandaat dat wordt gevraagd voor het Multilateral Investment Court (MIC) geven aanleiding voor vertrouwen dat dit door de EU ingezette hervormingsproces uiteindelijk zal leiden tot een democratisch, volwaardig juridisch orgaan waarin de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van arbiters met voldoende waarborgen is omkleed en waarin niet alleen de rechten, maar ook de plichten en maatschappelijke verantwoordelijkheden op het gebied van duurzaamheid, mensenrechten en milieubescherming voldoende worden vastgelegd.

Wij dringen aan op een EU-initiatief - al dan niet met een voortrekkersrol vanuit de lidstaten - om de mogelijkheden voor het (sterk) versmallen van de grondslagen voor investeringsarbitrage te verkennen, zodat maatregelen genomen in een breder publiek belang - bijv. op het gebied van belasting, milieubescherming, volksgezondheid en klimaatbeleid - niet langer onderwerp kunnen worden van internationale investeringsarbitrage. Daarnaast zijn wij van mening dat UNCITRAL niet het juiste forum is en dat bijvoorbeeld binnen UNCTAD de belangen van ontwikkelingslanden beter tot hun recht komen.

4. Oordeel Europees Hof van Justitie afwachten voor ratificatie CETA

Op dit moment ligt, op initiatief van België, het CETA-akkoord met Canada voor bij het Europese Hof van Justitie. In Slovenië is een vergelijkbare zaak in de maak. Het Hof moet de reikwijdte van de Europese bevoegdheden op het gebied van handels- en investeringsbeleid verder afbakenen en duiding geven of de inhoud van het verdrag, met name op het gebied van investeringsbescherming en -arbitrage, niet strijdig is met het Europees Verdragsrecht. In deze zaak zullen niet alleen de Europese Commissie en het Europees Parlement, maar ook de Raad en de lidstaten om hun visie worden gevraagd. Het is van groot belang dat ook hier de Tweede Kamer haar democratische zeggenschap bewaakt.

5. JEFTA-deal strijdig met Parijsakkoord en voorzorgsbeginsel

Op basis van de JEFTA-leaks concluderen de organisaties dat de deal de uitvoering van een ambitieuze duurzame agenda kan ondermijnen. Het verdrag bevat geen harde en bindende instrumenten om de gemaakte afspraken over duurzame ontwikkeling af te dwingen. Daarentegen kan het verdrag juist leiden tot meer CO₂-uitstoot. Met het verlagen van de importtarieven kunnen boeren nog meer verkopen en produceren, met een verdere intensivering van de bio-industrie als gevolg, en het internationale vrachtverkeer zal toenemen.

Daarmee is het verdrag een stap in de verkeerder richting bij het halen van de doelen van het Klimaatakkoord van Parijs. Een belangrijk punt van zorg is de import van meer benzine-auto's. Doordat de importtarieven over de gehele linie verlaagd worden, zal de vergroening van het Nederlandse wagenpark langzamer gaan.

De bepalingen omtrent het weren van illegaal hout zijn volstrekt onvoldoende, terwijl Japan in het Transpacific Partnership (TPP) al akkoord was met betere toezeggingen. Hiermee ondermijnt de EU haar eigen EUTR-actieplan tegen illegaal hout. Het voorzorgsprincipe wordt niet geborgd in de teksten. De zeer omstreden walvisjacht van Japan wordt nergens ter discussie gesteld.²

6. Positief engagement met UN Binding Treaty en strenge Nederlandse due diligence-wetgeving

² Voor meer informatie: <https://trade-leaks.org/wp-content/uploads/2017/06/Greenpeace-media-briefing-JEFTA.pdf> en <https://milieudefensie.nl/ttip/nieuws/7-redenen-waarom-jefta-nu-al-een-slecht-akkoord-is>

Ook is een actieve opstelling gewenst om het bestaande 'governance gap' voor transnationale bedrijven en investeerders te adresseren. Deze kunnen zich nu via slim vestigingsbeleid al te gemakkelijk onttrekken aan enige aansprakelijkheid voor hun bedrijfsactiviteiten. In schril contrast met de internationaal afdwingbare rechten voor transnationale bedrijven en investeerders, staan slachtoffers van bedrijfsgerelateerde schendingen van mensenrechten en milieuvernietiging al te vaak met lege handen.

Wij dringen erop aan dat de EU en haar lidstaten een positief engagement ten toon gaan spreiden bij de verkenningen voerend naar een VN-verdrag inzake bedrijven en mensenrechten. Het proces hiervoor krijgt 23-27 oktober in Genève een nieuwe impuls. De EU en ook Nederland hebben zich tot nog toe t.a.v. dit proces terughoudend opgesteld. Wij vragen uw Kamer bij de regering aan te dringen op een veel meer actieve en positieve opstelling.

Wij brengen graag onder uw aandacht dat de Commissie internationale handel van het Europees Parlement deze zomer een rapport heeft aangenomen waarin bij de Europese Commissie en de lidstaten wordt aangedrongen op actief bijdragen aan de ontwikkeling voor concrete inhoudelijke voorstellen voor een Bindend Verdrag inzake bedrijven en mensenrechten. Het rapport dringt bovendien aan op verstreckende en verplichte 'due diligence' voor bedrijven, op het mondiale niveau. De Europese Commissie zou direct actie moeten ondernemen om - mede in het belang van internationaal opererende bedrijven zelf - te komen tot heldere en afdwingbare regels op het gebied van duurzaam en maatschappelijk verantwoord ondernemen, effectieve en onafhankelijke monitoring en inroepbare sancties.

Handels- en investeringsverdragen zouden niet alleen ex ante, maar ook ex post gemonitord dienen te worden op hun impact op duurzame economische ontwikkeling. Wij roepen de Tweede Kamer op om deze aanbevelingen van hun Europese collega's te steunen. Ook vragen wij de Kamer in navolging van de onlangs in Frankrijk aangenomen vooruitstrevende wetgeving inzake zorgplicht voor multinationale ondernemingen, ook in Nederland aan te dringen op strenge en bindende Nederlandse due diligence-normen.

7. Breed debat over toekomst Nederlands investeringsbeleid

Tot slot roepen wij in herinnering dat Nederland bezig is met een herziening van het model voor bilaterale investeringsbeschermingsovereenkomsten. Dit nieuwe model zou tegemoet moeten komen aan de door minister Ploumen voorgestane 'reset' gericht op het duurzamer en inclusiever maken van het handels- en investeringsbeleid. Wij zijn van mening dat de Nederlandse model-IBO ook tegemoet moet komen aan de wensen van opkomende economieën om het model voor investeringsbescherming zo te herstructureren dat de grondslagen voor investeringsclaims vergaand worden ingeperkt en er meer ruimte wordt geschapen om inkomende investeringen te binden aan nationale duurzaamheids- en ontwikkelingsdoelstellingen.

Ook zou een nieuwe modeltekst niet alleen de rechten van buitenlandse investeerders moeten vastleggen, maar ook bindende en afdwingbare plichten op het gebied van due diligence en maatschappelijk verantwoord ondernemen. Wij moedigen uw Kamer aan navraag te doen naar de vorderingen bij het formuleren van de nieuwe Nederlandse modeltekst voor investeringsbeschermingsovereenkomsten.